

EL CATALÀ A L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE LLENGÜES D'ARAGÓ DE L'ANY 2001. UN LLARG CAMÍ CAP A LA COOFICIALITAT DE LA LLENGUA CATALANA A L'ARAGÓ

Xavier SEBASTIÀ

Tècnic de l'Administració de la Comunitat Autònoma d'Aragó

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

Sumari

- I. Antecedents jurídics i polítics. De l'Estatut a l'avantprojecte de llei de llengües.
- II. Els presumptes problemes de constitucionalitat de la declaració legal de cooficialitat.
- III. Sobre la necessitat de distint tractament de les parles de l'aragonès i del català d'Aragó.
- IV. Llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó.
- V. Cooficialitat i principi de voluntarietat. Especialment, l'ensenyament en la llengua materna.
- VI. L'autoritat lingüística. L'Institut d'Estudis Catalans.
- VII. El domini lingüístic del català d'Aragó: zones d'utilització predominant, de transició, d'aproximació i de recepció.
- VIII. Annex bibliogràfic: l'estat actual dels estudis jurídicopolítics i sociolingüístics sobre el català a l'Aragó.
- IX. Annex documental: el text de l'avantprojecte de llei de llengües d'Aragó (versió castellana).

La llengua catalana és parlada per una comunitat lingüística d'uns set milions de parlants reals —i aproximadament onze milions de parlants potencials en el seu àmbit territorial—, repartits pels distints països que van formar part de l'extingida i històrica Corona d'Aragó, conseqüència política, per descomptat, però també cultural, tant pel veïnatge geogràfic com per la seva convivència pacífica i plurisecular. Així doncs, el català es parla en la totalitat de Catalunya i de les Illes Balears, en el litoral del País Valencià, en l'anomenada Franja d'Aragó (*oriental o de ponent*, segons es faci referència des d'un costat o un altre de la frontera administrativa), en el departament dels

Pirineus Orientals —el Rosselló o Catalunya Nord—, de França, el Principat d'Andorra, en la ciutat de l'Alguer, a Sardenya (Itàlia), i en la comarca del Carxe, a Múrcia. En fi, la llengua catalana s'estén per tres estats sobirans —Espanya, França i Itàlia—, un altre quasi sobirà o de sobirania compartida —Andorra— i cinc comunitats autònomes —Catalunya, València, Balears, Aragó i Múrcia—, si bé amb distinta intensitat, dintre de l'Estat espanyol.

A l'Aragó, el català és la segona llengua, per nombre de parlants, per darrere del castellà i per davant de les parles de l'aragonès. Això no obstant, les dues minoritàries són llengües pròpies i autòctones del territori aragonès, mentre que el castellà —o el seu *macro* accepció d'espanyol— és una llengua estrangera, imposada i sobrevinguda d'acord amb diversos avatars històrics i polítics, si bé actualment és la llengua majoritària dels aragonesos, ja siguin aquests unilingües o bilingües. A més, és el parlar amb el qual s'identifiquen plenament i, excepte rares i honroses excepcions, d'acceptació generalitzada i normalitzada en la vida pública i privada, si bé aquesta situació heretada es deu, en bona mesura, al desconeixement profund que els ciutadans aragonesos tenen de les seves pròpies llengües, ja siguin aquestes originàries d'Aragó o compartides amb altres pobles germans.

En els seus orígens medievals, la parla *precatalana* derivada del llatí vulgar va ser també la llengua pròpia del comtat de Ribagorça, un dels tres nuclis fundadors, al costat dels comtats d'Aragó i de Sobrarbe, del futur i flamant Regne d'Aragó. D'aquest comtat, així com dels territoris contigus com el Pallars, l'Urgell i Lleida principalment, s'estendria, per acció de la reconquesta i de la consegüent repoblació, ja sota la dinastia del Casal de Barcelona en la Corona d'Aragó, a altres zones del sud del citat Regne, just en les sempre arbitràries fronteres politicoadministratives amb el Principat de Catalunya, i així mateix desplegaria la seva influència lingüística a zones situades més a l'oest, dominades per l'aragonès medieval, condemnat a una propera i inacabada castellanització. Encara que el seu ús popular a l'Aragó sempre va estar limitat als territoris d'aquest Regne, el català va ser també la llengua de la Cancelleria, de la Corona i de les Corts d'Aragó, llengua de reis, nobles, senyors i cavallers, notaris, sacerdots i escrivans de les viles i ciutats.

El resultat d'aquestes circumstàncies historicolingüístiques ha conformat la denominada Franja d'Aragó en les actuals comarques, no sempre contemplades en la seva integritat o totalitat, de la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca, el Baix Aragó de Casp, el Baix Aragó d'Alcanyís i el Matarranya. La Franja i la seva zona d'influència es troba habitada en l'actualitat per una població, en franca regressió, d'uns setanta mil habitants, dels quals, un percentatge proper al noranta-cinc per cent pot considerar-se catalanoparlant. I això sense comptar els nombrosos naturals del país que

han emigrat —i continuen fent-ho per legió— a Barcelona, Saragossa, València, Lleida, Osca o Terol, però que conserven, amb millors o pitjors possibilitats per parlar-la de forma quotidiana, la seva llengua materna de filiació catalana, en la seva varietat nord-occidental.

El català d'Aragó no gaudeix, no obstant això, de bona salut. Tant des d'un punt de vista sociolingüístic com des del seu tractament juridicoadministratiu, la llengua catalana és la *ceñdrolina*, l'etern assumpte pendent de la comunitat aragonesa. Mentre des dels territoris veïns s'arriben a acords polítics, encara que sempre amb un abast projectiu, per a la cooperació entre Catalunya, València, Aragó i Balears i el foment dels valors històrics, culturals i lingüístics comuns, a l'Aragó el debat sobre el català i la catalanitat continua obert i, donats els elements identitaris que envolten la qüestió, així com el secular victimisme aragonès enfront dels seus socis històrics, existeixen dubtes seriosos que puguin tancar-se en un futur pròxim o proper.

Amb tot, alguna cosa sembla estar canviant en les noves generacions de ciutadans aragonesos respecte a tan essencial problema cultural, de tal manera que, fins i tot, fa tenir certes esperances sobre un final feliç, no només per als aragonesos catalanoparlants, sinó per al mateix Aragó catalanòfon. Tant de bo que aquests nous temps vegin la reintegració definitiva de l'Aragó en la comunitat de països de llengua i cultura catalana, comunitat a la qual pertany per dret propi. I parlem de reintegració, no per referència a la federació prohibida per la Constitució espanyola, ni a la incorporació o annexió de territoris permesa per aquesta, sinó al marc de col·laboració legítima i necessària entre les comunitats, nacionals o no, regionals o comarcals, ja siguin *intra o extrapeninsulars*, que tenen l'honor de comptar entre les seves llengües maternes amb el català, que en aquesta llengua es van expressar i van conuiuïre durant segles de glòries i fracassos comuns.

I. ANTECEDENTS JURÍDICS I POLÍTICS. DE L'ESTATUT A L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE LLENGÜES¹

Encara que, en un primer moment, l'Estatut d'autonomia d'Aragó no va recollir el reconeixement jurídic del multilingüisme, atenent només la

1. Sobre el règim lingüístic del català a l'Aragó poden consultar-se els treballs següents: Artur QUINTANA i FONT, «El marc legal del català a l'Aragó», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 2, desembre de 1983, i «El català a l'Aragó. Balanç de la democràcia», *Revista de Catalunya*, núm. 19, maig de 1988; Juli PALLAROL i SÁNCHEZ, «El català a l'Aragó: el dret i les actituds», *Llengua i Dret. Treballs de l'Àrea 5 del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 1986, i «El règim jurídic de la llengua catalana a l'Aragó», separata *Desperta Ferro*, núm. 6, 1989.

pluralitat lingüística des d'un punt de vista cultural, sense atorgar-li, a més, cap efecte i sense que hagi estat objecte de cap desplegament normatiu per part del legislador aragonès, després de la reforma estatutària de 1996, l'actual article 7 de l'Estatut aragonès anuncia ja un grau de protecció de les llengües i modalitats lingüístiques que, sense efectuar una declaració explícita d'oficialitat, s'aproxima a una futura instauració d'aquest règim, híbrid entre el juridicoadministratiu i el sociolingüístic, per regular els drets a l'ús i ensenyament de les parles de l'aragonès i el català d'Aragó, sense esmentar-les expressament. El precepte citat diu el següent: «Les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó gaudiran de protecció. Es garantirà el seu ensenyament i el dret dels parlants en la forma que estableixi una llei de Corts d'Aragó per a les zones d'utilització predominant d'aquelles».²

Complint així l'Estatut aragonès les previsions dels articles 2 i 3 de la Constitució espanyola, havent assumit a més, per via de l'article 148.1.17 CE, l'ensenyament, l'estudi i la promoció de les seves llengües autòctones —article 35.1.30 en relació amb el 36 de l'Estatut d'autonomia—, la voluntat del legislador aragonès va quedar ben palesa, no obstant això, en la declaració continguda en la Llei de patrimoni cultural aragonès de 1999, la qual, ja sense embuts, anomenava les coses pel seu nom i remetia a una futura Llei de llengües l'ordenació del «marc jurídic específic per regular la cooficialitat de l'aragonès i del català, llengües minoritàries d'Aragó [...]».³

Amb anterioritat, una altra llei de 1998, que aprovava les directrius generals d'ordenació del territori d'Aragó, recollia «el reconeixement legal de l'aragonès i del català com a llengües pròpies d'Aragó», que són així mateix «una manifestació de la diversitat del patrimoni cultural de les diferents llengües que es parlen a la Comunitat Autònoma d'Aragó, que deuen ser objecte de cooficialitat i ajudes per al seu ensenyament i divulgació [...]».⁴ En altres normes autonòmiques, com les lleis del justícia d'Aragó, de l'himne d'Aragó, de carreteres, de l'Estatut del consumidor i usuari, d'Ad-

2. El text original és el següent: «Las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón gozarán de protección. Se garantizará su enseñanza y el derecho de los hablantes en la forma que establezca una ley de Cortes de Aragón para las zonas de utilización predominante de aquéllas».

3. El text original és el següent: «marco jurídico específico para regular la cooficialidad del aragonés y del catalán, lenguas minoritarias de Aragón [...]».

4. Els textos originals són els següents: «el reconocimiento legal del aragonés y del catalán como lenguas propias de Aragón»; «una manifestación de la diversidad del patrimonio cultural de las diferentes lenguas que se hablan en la Comunidad Autónoma de Aragón, que deben ser objeto de cooficialidad y ayudas para su enseñanza y divulgación».

ministració local i de successions per causa de mort, es fan referències genèriques a l'ús local o sectorial i a la protecció necessària de les llengües i les modalitats lingüístiques aragoneses, encara que la seva materialització s'ha circumscrit a certes accions molt limitades en relació amb la toponímia, la senyalització, així com l'ús d'aquestes llengües en els documents exigits en algunes actuacions administratives o notarials.

Des de l'anomenada *Declaració de Mequinensa* de 1984, en la qual la majoria dels municipis de la Franja d'Aragó reclamaven el desplegament estatutari i el reconeixement de les varietats lingüístiques catalanes per a un ús públic normal en l'Administració i en l'ensenyament, i que va donar com a fruit el Conveni de cooperació entre el Ministeri d'Educació i Ciència i el Departament de Cultura i Educació de la Comunitat Autònoma d'Aragó de 1986,⁵ el conseller titular de la qual era aleshores José Ramón Bada⁶ —catalanoparlant i fidel defensor de la llengua catalana des de l'Administració aragonesa—, per a l'ensenyament del català a les comarques orientals d'Aragó, cap iniciativa pública aragonesa no havia abordat la qüestió lingüística, no només de les comarques de la Franja de llengua catalana, sinó tampoc de les valls pirinenques que conserven, amb prou feines, distintes parles dialectals de l'aragonès medieval, restes d'un lamentable naufragi lingüístic.

Aquesta situació va fer un gir radical i inesperat com a conseqüència del Dictamen de la Comissió Especial sobre Política Lingüística de 1997,⁷ constituïda en les Corts d'Aragó durant llargues i reveladores sessions en el transcurs de l'any 1996.⁸ Tal va ser la repercussió d'aquests treballs que, gairebé de forma immediata, tres ajuntaments de la Franja —Tamarit de Llitera, Albelda i Mequinensa— declaraven la cooficialitat del català en els seus municipis, encara que una ràpida intervenció de les autoritats governatives estatals els va obligar a revocar aquestes decisions.

Després del manament emanat d'aquesta Comissió per elaborar urgentment un avantprojecte de llei de llengües d'Aragó, el Govern aragonès va convocar les entitats i les associacions de la Plataforma per a la Defensa de les Llengües Minoritàries d'Aragó per elaborar, desviant-se en aquest punt del manament parlamentari, un avantprojecte de llei del patrimoni

5. Carme ALCOVER i PINÓS i ARTUR QUINTANA i FONT, *Plans reguladors d'ensenyament de l'aragonès i el català a l'Aragó*, 2000. També, J. MARTÍNEZ FERRER, *Bilingüismo y enseñanza en Aragón*, 1995.

6. J. R. BADA, «El debat del català a l'Aragó», Calaceit, 1990.

7. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 28, juliol de 1998.

8. Els treballs han estat publicats per les Corts d'Aragó: *Debates parlamentarios sobre la política lingüística en Aragón*, 1999.

lingüístic d'Aragó, partint de la proposta governamental de 1997, i es va arribar a un text consensuat el 1998.⁹ En aquest es declarava l'oficialitat de l'aragonès i del català, reconeixia totes dues llengües com a llengües pròpies i com a elements identificadors i integradors d'Aragó, i desenvolupava, en suma, el règim inherent a aquesta declaració de cooficialitat.

Després d'aquest llarg camí cap a la cooficialitat de les llengües minoritàries d'Aragó —minoritàries enfront del castellà, per descomptat, però pròpies i autòctones dels aragonesos des de fa mil anys—, i per causes polítiques que no vénen al cas, el conseller de Cultura publicà un nou avantprojecte de llei de llengües d'Aragó (que s'inclou com a annex en aquest treball), ens temem que redactat per encàrrec i a la carta, que té molt poc a veure amb el citat anteriorment i que, deixant a part l'oportunitat del seu llançament, ha sembrat el futur estatut jurídic del català i de l'aragonès de dubtes seriosos més que no pas fundats.

De moment, la seva desitjada tramitació s'ha vist mediatitzada per un Dictamen de la Comissió Jurídica Assessora, màxim òrgan consultiu del Govern d'Aragó —que ha manifestat les seves reserves sobre la constitucionalitat d'una declaració legal de cooficialitat no explicitada prèviament en l'Estatut d'autonomia—, i per la submissió del text al tràmit d'informació pública —que ha exterioritzat un cruel debat sobre la identitat de les comarques catalanoparlants i uns enfrontaments insalvables entre els partidaris del català i els sectors més reaccionaris—; en fi, uns procediments llargs i complexos que han condicionat, dilatat en suma, l'impuls governatiu i parlamentari per a la seva aprovació definitiva com a llei, fins a tal punt que, fins i tot, els mitjans de comunicació s'han fet ressò de la impossibilitat, fàctica i jurídica, de dur el projecte normatiu a bon terme, impossibilitat confirmada pels mateixos responsables polítics davant el Parlament aragonès. O millor, direm que ha estat, de manera premeditada, tècnicament manipulada per complir el compromís polític adquirit i, simultàniament, eludir-ne l'aprovació definitiva com a llei formal.

L'enfrontament politicoideològic, no ja exclusiu dels partits polítics, sinó dels individus i les associacions que, d'una manera o altra, defensen el seu patrimoni lingüístic, condemnen al fracàs tota iniciativa que pretengui regular el que no és sinó una realitat innegable. La tensió provocada entre els que defensen l'ús i l'ensenyament del català estàndard, sense perjudici de la protecció de les seves modalitats dialectals o locals, enfront dels que neguen aquesta evidència i proposen, en canvi, invents originals però arti-

9. Aquest complex procés, el descriu detalladament J. I. LÓPEZ SUSÍN, *El régimen jurídico del multilingüismo en Aragón*, Govern d'Aragó, 2000.

ficials com el de l'«aragonès oriental» o el del «baisch aragonès»,¹⁰ amb tota la càrrega d'elements autoidentificatius (aragonesitat/catalanitat) que comporta inevitablement aquest debat,¹¹ allunya novament la comunitat aragonesa dels països del seu àmbit històric i cultural i, el que és més greu, vulnera reiteradament els drets lingüístics dels ciutadans aragonesos que tenen una llengua materna distinta del castellà.

Com es veurà més endavant, potser l'única solució possible, de moment, passa per les consideracions següents: distingir les distintes situacions de les parles de l'aragonès i del català d'Aragó, regular per a les primeres únicament la seva condició de *patrimoni lingüístic aragonès*, objecte d'estudi, protecció i foment, d'una banda, i legislar per al segon un *estatut lingüístic*, territorialment delimitat, amb efectes jurídics similars a la cooficialitat, sense declarar-la expressament, que en garanteixi l'ensenyament —superant la diglòssia imperant cap a un pacífic bilingüisme— i l'ús públic en l'Administració autonòmica i en les entitats locals del seu domini lingüístic, en el marc de les seves competències i sense afectar l'Administració de l'Estat.

II. ELS PRESUMPTES PROBLEMES DE CONSTITUCIONALITAT DE LA DECLARACIÓ LEGAL DE COOFICIALITAT

Com s'ha dit, el nou text o esborrany d'avantprojecte que sorgeix a les acaballes de l'exercici 2000 no havia de tenir un naixement pacífic. Sotmesa a dictamen de la Comissió Jurídica Assessora la qüestió de si «regular la cooficialitat d'una llengua distinta del castellà mitjançant una llei ordinària de les Corts d'Aragó»¹² podia incórrer en vici d'inconstitucionalitat, el citat òrgan consultiu es va pronunciar rotundament sobre la dubtosa constitucionalitat de qualsevol projecte normatiu que declari la cooficialitat de

10. Encara existeixen escriptors aragonesos que opinen que el català occidental i meridional (lleidatà, valencià, inclòs el català de l'Aragó) és *l'aragonès dels temps mitjos*, com el professor A. BELTRÁN en la seva obra titulada *Aragón y los aragoneses*, Boira, 1995.

11. Resulta imprescindible el treball encarregat pel Govern d'Aragó a la Universitat de Saragossa i publicat sota el genèric títol *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*, de M. A. MARTÍN ZORRAQUINO, M. R. FORT CAÑELLAS, M. L. ARNAL PURROY i J. GIRAL LATORRE. Són interessants, des d'un altre punt de vista, els llibres de J. MONCLÚS i ESTEBAN, *La catalanitat de la Franja de Ponent: crònica de 20 anys*, 1999; i de J. L. ESPLUGA i A. CAPDEVILA, *Franja, frontera i llengua: conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català*, 1995.

12. El text original és el següent: «regular la cooficialidad de una lengua distinta del castellano mediante una ley ordinaria de las Cortes de Aragón».

l'aragonès i del català, per entendre que tal declaració s'hauria hagut de fer, formalment i materialment, en l'Estatut d'autonomia d'Aragó. Això és, «que no és possible, des del punt de vista de l'adequació a la constitucionalitat, regular mitjançant una llei de Corts d'Aragó l'oficialitat d'unes llengües distintes del castellà, ni tampoc atorgar mitjançant aquesta hipotètica llei els efectes propis de la cooficialitat a la utilització d'aquestes llengües».¹³

Precisament, l'apartat 2 de l'article 3 de la Constitució espanyola, després de declarar el castellà com a llengua espanyola oficial de l'Estat, proclama que «les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts». D'una simple lectura no pot derivar-ne una interpretació literal directa —per fi, i fet i fet, només un dels elements hermenèutics de l'article 3 del Codi civil—, a partir de la qual la Comissió Jurídica Assessora dedueix, apriorísticament, que el règim de cooficialitat s'hauria hagut d'explicitar en el mateix Estatut de referència. Si aquest hagués estat el desig del constituent, aquest podria haver optat per una redacció menys oberta i més precisa: «les altres llengües espanyoles també seran oficials en les respectives comunitats autònomes quan així ho disposin els seus estatuts». Però és evident que la redacció final és radicalment distinta i que no persegueix un esment exprés via estatutària.

Seria, per tant, pur nominalisme entendre que tal declaració estatutària és un element determinant de la seva veritable naturalesa i efectivitat, ja que les categories jurídiques, més enllà de les denominacions legals, tenen cadascuna d'elles la seva pròpia configuració, estructura i règim jurídic, el seu propi sentit que opera amb indiferència de les paraules, sempre inexactes, amb les quals es vol definir. A la llei, doncs, no li interessa si categoritzem i compensem el deute pendent amb les llengües històriques d'Aragó amb un règim d'oficialitat, amb un estatut lingüístic especial d'ús i ensenyament o amb una simple regulació de la necessària situació d'igualtat interlingüística, amb totes les seves conseqüències. El que la llei ha de pretendre és complir exactament el manament estatutari i cobrir, d'una manera definitiva i irreversible, els drets lingüístics dels aragonesos. Amb tot, ateses les relacions conflictives entre la comunitat aragonesa i el Govern espanyol, aquest antecedent contradictori hipotecarà la viabilitat jurí-

13. El text original és el següent: «*que no es posible, desde el punto de vista de la adecuación a la constitucionalidad, regular mediante una Ley de Cortes de Aragón la oficialidad de unas lenguas distintas del castellano, ni tampoco otorgar mediante esa hipotética Ley los efectos propios de la cooficialidad a la utilización de esas lenguas*».

dica de qualsevol projecte normatiu futur que es pronunciï sobre la cooficialitat d'altres llengües distintes del castellà a l'Aragó.

Així doncs, sembla clar que el precepte constitucional no imposa la necessitat que les normes estatutàries declarin expressament la cooficialitat d'una o altra llengua autòctona, sinó que el règim de cooficialitat de què es doti la respectiva comunitat autònoma estigui d'acord, d'una banda, amb l'ordre de distribució de competències assumides estatutàriament i, d'una altra, amb l'abast i el contingut que el mateix estatut hagi previst per regular —i compensar— posteriorment la situació d'inferioritat administrativa, social i cultural de les seves pròpies llengües i modalitats lingüístiques. Difícilment podria la Constitució espanyola dirigir un manament als estatuts d'autonomia per explicitar la cooficialitat de les llengües distintes del castellà, com a condició indispensable per al seu reconeixement, quan el mateix text constitucional ha omès, segurament de manera deliberada, el que s'ha d'entendre per llengua oficial, perquè la pràctica legislativa autonòmica, d'una banda, i la interpretació de la jurisprudència constitucional, d'una altra, poguessin determinar progressivament els límits d'un concepte jurídicament tan inassequible.

Aquest és, per descomptat, el corrent doctrinal majoritari, defensat per exemple per Milian i Massana,¹⁴ que considera que el fonament de la cooficialitat rau en la Constitució i que les altres llengües són oficials automàticament en les comunitats autònomes respectives, deixant als estatuts d'autonomia únicament l'abast de la cooficialitat. Així, el Tribunal Constitucional, en la Sentència 82/1986, de 26 de juny, en la qual es basa curiosament la Comissió Jurídica Assessora, seleccionant-ne interessadament alguns paràgrafs, per dictaminar sobre la seva dubtosa adequació a la constitucionalitat, es refereix entre els seus fonaments al fet que «l'article 3.2 CE remet la regulació de l'oficialitat de les llengües espanyoles distintes del castellà als Estatuts d'autonomia de les respectives comunitats autònomes i, en funció d'aquests, als òrgans competents corresponents [...]. Els Estatuts contenen, d'aquesta manera, manaments a les institucions autonòmiques corresponents per regular la cooficialitat de les llengües pròpies de les comunitats autònomes respectives».¹⁵

14. A. MILIAN I MASSANA, «Derechos lingüísticos y derechos fundamentales en España», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 30, 1991.

15. El text original és el següent: «el artículo 3.2 CE remite la regulación de la oficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano a los Estatutos de Autonomía de las respectivas CC.AA. y, sobre la base de éstos, a sus correspondientes órganos competentes [...]. Los Estatutos contienen, de esta suerte, mandatos a las correspondientes instituciones autonómicas para regular la cooficialidad de las lenguas propias de las respectivas CC.AA.»

No obstant això, s'ometen altres argumentacions de l'alt Tribunal com la relativa al fet que «la instauració per l'article 3.2 CE de la cooficialitat de les respectives llengües espanyoles en determinades comunitats autònomes té conseqüències per a tots els poders públics en aquestes comunitats i, en primer terme, el dret dels ciutadans a usar qualsevol de les dues llengües davant qualsevol Administració en la comunitat respectiva amb plena eficàcia jurídica»,¹⁶ o la més substancial referida al fet que «la cooficialitat en l'ús de les llengües no deriva d'aquesta llei (la llei de normalització sobre la qual versa la Sentència) sinó directament de l'article 3.2 CE i determina obligacions per a tots els poders públics en la Comunitat Autònoma».¹⁷

Una altra de les sentències al·legades per donar suport a la presumpta inconstitucionalitat de l'avantprojecte, la 27/1996, de 15 de febrer, rebutjava l'empara sol·licitada per la presentació d'una candidatura en bable asturià que havia estat exclosa per la Junta Electoral corresponent ja que, segons el Tribunal Constitucional, «és evident que l'article 4 de l'Estatut d'autonomia d'Astúries no atribueix caràcter oficial a la llengua utilitzada pels recurrents en acceptar les candidatures [...]».¹⁸ L'òrgan consultiu aragonès desconeix, no obstant això, la Sentència 48/2000, de 24 de febrer, en la qual el Tribunal Constitucional va atorgar, esmenant la seva doctrina precedent, l'empara sol·licitada per la presentació d'una candidatura en el citat bable asturià.¹⁹

Cal recordar igualment, fet dissortadament obviat en aquesta polèmica juridicoconstitucional, que el règim de cooficialitat de l'aranès no va ser instaurat, ni tan sols anunciat, en el mateix Estatut d'autonomia de Catalunya —la norma institucional es limita a dir que «la parla aranès serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció»— sinó en la Llei sobre el règim especial de la Val d'Aran, la qual declara l'oficialitat «de l'aranès, varietat occitana i pròpia d'Aran, amb el català i el castellà». I nin-

16. El text original és el següent: *«la instauración por el artículo 3.2 CE de la cooficialidad de las respectivas lenguas españolas en determinadas Comunidades Autónomas tiene consecuencias para todos los poderes públicos en dichas Comunidades y, en primer término, el derecho de los ciudadanos a usar cualquiera de las dos lenguas ante cualquier Administración en la Comunidad respectiva con plena eficacia jurídica».*

17. El text original és el següent: *«la cooficialidad en el uso de las lenguas no deriva de esta ley sino directamente del artículo 3.2 CE y determina obligaciones para todos los poderes públicos en la Comunidad Autónoma».*

18. El text original és el següent: *«es evidente que el artículo 4 del Estatuto de Autonomía de Asturias no atribuye carácter oficial a la lengua utilizada por los recurrentes al aceptar las candidaturas».*

19. J. I. LÓPEZ SUSÍN, «El anteproyecto de Ley de Lenguas de Aragón», *Revista Rolde*, 2001.

gú no ha gosat —si més no presumptivament— qüestionar la plena constitucionalitat de l'esmentat règim jurídic. Si no fos així, s'estarien protegint els drets lingüístics, d'altra banda reconeguts internacionalment, dels catalanoparlants residents en unes comunitats autònomes determinades —Catalunya, Balears, València—, i discriminant-los en unes altres —Aragó—, per una mera qüestió formal que no té cap rellevància jurídica, com ja s'ha vist, per al jutge constitucional.

III. SOBRE LA NECESSITAT DE DISTINT TRACTAMENT DE LES PARLES DE L'ARAGONÈS I DEL CATALÀ D'ARAGÓ²⁰

Una de les conclusions lògiques dels debats parlamentaris sobre la política lingüística a Aragó que van inspirar després el citat Dictamen de la Comissió Especial de les Corts d'Aragó va ser la relativa a la dificultat de dotar l'anomenat aragonès d'un nivell assumible d'oficialitat per la seva contrastada dialectalització, castellanització i vulgarització, obstacles que, no obstant això, no concorren en el cas del català d'Aragó. És a dir que enfront de la fragmentació de les parles pirinenques, sense tradició literària ni científica, la zona oriental aragonesa constitueix una àrea lingüística compacta que pertany a la comunitat idiomàtica de filiació catalana. Les comarques de la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca, el Matarranya i part de les del Baix Aragó de Casp i el Baix Aragó d'Alcanyís que conformen l'anomenada Franja d'Aragó comparteixen la llengua parlada per uns set milions de parlants a Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears, el Rosselló, a França, el Principat d'Andorra, l'Alguer, a Sardenya, i el Carxe, a Múrcia, seguint així la composició i la convivència plurisecular dels territoris de la Corona d'Aragó.

Per contra, resulta sorprenent, si més no, comprovar quina és l'extensió o virtualitat que s'atorga en l'avantprojecte al domini d'una presumpta llengua aragonesa. Aquesta llengua ocupa, prescindint dels estudis que filòlegs i especialistes eminents han efectuat sobre el terreny, gairebé la totalitat de les comarques de «Jacetània, Alt Gallec, Sobrarb, Alta i Riba-

20. L'autor d'aquest treball ha publicat diversos articles divulgatius sobre la problemàtica de les parles de l'aragonès i del català d'Aragó en la premsa aragonesa (*El Heraldo de Aragón, El Periódico de Aragón, El Siete de Aragón*): «Aragón plurilingüe», «El aragonés: codificación y normalización», «El aragonés oriental», «¿Aragonés o baturrés?», «El debate en torno al aragonés: contra el fundamentalismo lingüístico», «Elogio de la lengua catalana», «La lengua aragonesa: ¿coineé pirenaico-mediterránea?»

gorça Occidental, Osca, Barbastre, Cinca Mitjà» i part de «Monegres», això és, la pràctica totalitat de la província d'Osca i part de la de Saragossa. Quan és més que conegut que la vitalitat de les parles de l'aragonès només és constatable —de manera científica, no idealitzada— en el *cheso*, el *chistavín* i el *patuès de Benasque* (i aquest últim, dialecte de transició, adscrit ja al català), limitats territorialment a les valls respectives d'*Echo*, *Chistau* i *Benás*; que es conserva amb tremendes i insalvables dificultats a zones de la Ribagorça occidental fins a Graus i la seva àrea d'influència; que el *l'ansotano*, el *tensino/pandicuto* o el *belsetán* han desaparegut pràcticament; i que és residual —o pràcticament testimonial a nivell lèxic— a zones de la Jacetània, Sobrarb, Osca, Barbastre i Montsó.²¹

Existeix, això sí, una pretesa llengua aragonesa, creada i unificada artificialment amb el propòsit de servir com a vehicle comú a tots els dialectes coneguts, però que ha hagut de suportar crítiques ben fonamentades per part de filòlegs prestigiosos i lingüistes experts i que, en fi, no ha gaudit d'acceptació i implantació entre els mateixos parlants d'aquestes varietats lingüístiques aragoneses. La veritat és que, davant la descarada inhibició pública, només determinats col·lectius i associacions van assumir en el seu moment la tasca incerta i ingrata de lluitar per la pertinència de l'anomenada *fabla* aragonesa —denominació sense tradició cultural i no reconeguda pels seus parlants, com dèiem— i a ells es deu, en bona mesura, un original —i polèmic— intent de codificació i unificació d'aquesta. Aquest procés de normativització de l'aragonès ha elevat, no obstant això, a rang de norma inqüestionable, solucions lingüístiques poc ortodoxes, simplificadores, la majoria vulgars i allunyades de la realitat, barrejant parles vives amb formes castellanques vulgaritzades, amanides fins i tot pels capritxos gràfics dels seus autors, al més pur *baturro* que tants problemes d'identitat ha ocasionat als aragonesos.

Aquest intent ha provocat la irreversible fallida lingüística entre l'aragonès medieval, els dialectes vius i l'artificial *fabla* inventada. Les persones i associacions involucrades en aquest procés tenen, no obstant això, un mèrit: haver suscitat l'interès i la preocupació per l'aragonès. I també un demèrit: haver contribuït a la generalització d'un engendre lingüístic, conegut també com a *baturrès*, inassequible, antiestètic, acultural i inservible com a instrument de comunicació domèstica i social.

Quan parlem de fallida lingüística ens referim al fet que el pretès aragonès unificat i estandarditzat ha fet prevaler, d'una manera inexplicable, aquelles sobredosis de vulgarització, castellanització i ficció que, precisa-

21. M. A. MARTÍN ZORRAQUINO i J. M. ENGUITA UTRILLA, *Las lenguas de Aragón*, 2000.

ment, s'haurien hagut d'evitar. La reconstitució de l'aragonès passava per una solució harmònica entre la tradició medieval i la realitat dialectal a nivell oral però, en lloc seu, ens trobem amb l'invent del *baturrès* que alguns —no gaires, però bé organitzats— han monopolitzat i reivindicat com un senyal d'identitat amb el qual especular i manipular ideològicament sobre una pretesa i diferencial empremta lingüística que, en qualsevol cas, pertany al patrimoni cultural de la comunitat aragonesa i, com a tal, correspon a aquesta sancionar i dignificar, a través dels seus representants legítims, les normes lingüístiques de major acceptació i millor identificació.

Per tot això, la distinta situació sociolingüística de les parles de l'aragonès i del català d'Aragó mereix, per tant, unes conseqüències jurídiques evidents que han de tenir un reflex fidel en una futura llei de llengües. També per això no resulta ocios ni pretensions dirigir un missatge de cautela i serenitat al legislatiu aragonès en la tramitació futura del projecte normatiu en qüestió. Si la prudència ha de presidir la protecció dels dialectes aragonesos enfront de la reivindicada categorització oficial d'una llengua artificial, afavorida per consells i acadèmies de nou encuny, per contra, un cert grau de valentia i generositat s'haurà de malbaratar tant en la protecció de les autèntiques *parles de l'aragonès*, allí on realment es conservin, com en el reconeixement oficial del *català d'Aragó*, llengua tan aragonesa com les altres, avançant així, sense complexos territorials, ni victimismes seculars, cap a la reintegració de la comunitat aragonesa en l'àmbit històric i cultural —l'àrea lingüística de l'antiga Corona d'Aragó— de la qual forma part irrenunciable.

IV. LLENGÜES I MODALITATS LINGÜÍSTIQUES PRÒPIES D'ARAGÓ

Segurament pel mimetisme terminològic afavorit per l'expressió estatutària «llengües i modalitats lingüístiques», el text de l'avantprojecte extreu conseqüències importants d'aquesta aparent distinció. La més substancial, per les seves derivacions directes, és la que possibilita als ajuntaments declarar en el seu terme municipal quina llengua o modalitat lingüística gaudirà d'oficialitat i quina denominació haurà d'adoptar aquesta llengua o modalitat. Dit d'una altra manera, aquests preceptes legals semblen atorgar a les modalitats o varietats locals o dialectals la categoria de llengua individualitzada, la categoria o entitat de pertinença a un sistema idiomàtic diferent i independent.

Ans al contrari, tota parla local és una modalitat adscrita a una llengua. Una cosa és protegir les modalitats lingüístiques i una altra molt diferent és

sostreure les parles locals i, en conseqüència, els seus propis parlants, de la forma culta i general de la seva llengua, ja que això la condemnaria a un immobilitisme total i a l'aïllament de la seva pròpia comunitat lingüística. El simple fet de reforçar el seu particularisme els impediria, no obstant això, fer aportacions a la llengua general i rebre d'aquesta les solucions expressives que enriqueixen els usos especialitzats del llenguatge. Les varietats locals o dialectals no actuen en contra de la unitat de la llengua, sinó que l'enriqueixen. I viceversa, la llengua culta general constitueix el principal suport per a la pervivència de les seves modalitats, sempre que la forma normalitzada s'adapti, tant en les seves normes, com en el seu ús i pronunciació, als trets genuïns i específics de la comarca lingüística concreta.

Facultar els ajuntaments per declarar en el seu municipi, d'una manera totalment opcional, l'oficialitat d'una llengua, modalitat, dialecte o digui's com es vulgui; habilitar també els ens locals per decidir quina és la denominació local d'aquesta llengua o modalitat declarada oficial, no ja com a varietat del castellà, del català o de l'aragonès, sinó de diferents desenes de parles locals que lluitaran, no tant per la seva igualtat, com pel seu predomini dintre d'una mateixa comarca o regió lingüística, tot això està certament en contra del mateix concepte de cooficialitat. En definitiva, la Torre de Babel. O en altres paraules, el mateix caos lingüístic que existeix en l'actualitat, però sancionat per una norma amb rang de llei.

Seguint, per exemple, el model balear, el text legal hauria d'acollir sense reserves la denominació genèrica de *català d'Aragó* o, simplement, català, sens perjudici del manament necessari als poders públics per a la protecció i la conservació de les modalitats locals o dialectals i, per descomptat, de la llibertat dels parlants per denominar o referir-se, de manera natural i col·loquial, a les seves parles amb els noms locals que els siguin propis i familiars: *ribagorçà, lliterà, fragatí, maellà, favarol, mequinensà*, etc.

Encara que aquest debat deu ser, possiblement, el de menor interès —lingüístic, perquè políticament té un rerefons identitari sobre el qual no entrarem aquí—, ja que, com ja s'ha dit en una altra ocasió, potser no sigui tan important com denominem certes realitats o conceptes quotidians, sinó quina és finalment la seva efectivitat, l'única possibilitat admissible de delegació en les entitats locals afectades podria ser la d'afegir a la denominació genèrica de la llengua —en aquest cas, la catalana— la pròpia de la modalitat o varietat local vernacla, per utilitzar les mateixes expressions que en l'avantprojecte.

Per acabar, cal recordar que els sociolingüistes utilitzen les expressions de *parla, modalitat* o *varietat lingüística* com a equivalents a *llengua* i per

distingir-les de conceptes geogràfics, com el de *dialecte*, o d'altres propis de l'ús o de l'àmbit de la comunicació, com estils, nivells o registres. En el mateix sentit, tant la doctrina científica com la constitucional utilitzen indistintament ambdues expressions com a sinònims i sense extreure, per tant, conseqüències jurídiques divergents segons s'utilitzi un o altre concepte. Així, per exemple, la Sentència 86/1982 del Tribunal Constitucional quan es pronunciava respecte a «la protecció d'altres llengües o modalitats lingüístiques no oficials contingudes en diversos estatuts».²²

V. COOFICIALITAT I PRINCIPI DE VOLUNTARIETAT. ESPECIALMENT, L'ENSENYAMENT EN LA LLENGUA MATERNA

Com s'ha vist, l'avantprojecte faculta els ajuntaments per acordar la declaració d'oficialitat de la llengua o modalitat lingüística predominant en el seu terme municipal, per denominar aquesta llengua o modalitat a través de la seva varietat local, així com per condicionar-ne, en definitiva, el règim de l'ús públic i restringir-ne l'ensenyament a un formalisme opcional i, el que encara agreuja més la situació, en la llengua o en la modalitat declarada oficial. No sembla adequat, des d'un punt de vista constitucional, instaurar, d'una banda, un règim de cooficialitat —que en suposa l'assumpció per part de l'Administració pública amb totes les seves conseqüències—, per condicionar-ne posteriorment l'efectivitat al principi de voluntarietat, no ja dels ciutadans individualment considerats, sinó a les decisions arbitràries que puguin adoptar els ens locals. I és que un règim de cooficialitat lingüística no el proposa, no el suggereix, sinó que l'imposa directament, sense més tràmits, l'Administració competent, això és, la comunitat autònoma. En aquest punt, pot considerar-se l'avantprojecte certament deficitari de la legalitat constitucional exigible, ja que és responsabilitat dels poders públics autonòmics aragonesos remoure els obstacles existents per garantir l'exercici dels drets lingüístics dels seus ciutadans, quelcom que escapa, naturalment, de les competències de l'Administració local.

Conciliar el principi de voluntarietat amb la imposició d'un règim de cooficialitat lingüística implica un pronunciament exprés dels poders autonòmics en diverses direccions: declaració de la cooficialitat de l'aragonès i del català, al costat del castellà; delimitació de les zones de predomini d'una zona i de l'altra, incloent-hi les àrees híbrides, sense opció, en principi,

22. El text original és el següent: «la protección de otras lenguas o modalidades lingüísticas no oficiales contenidas en varios Estatutos».

per als ens locals; extensió del seu ús a totes les administracions públiques; ensenyament obligatori *de i en* la llengua pròpia en les zones d'oficialitat i voluntària en els municipis en els quals no sigui oficial. Les facultats dels ajuntaments, en aquest punt, s'han de limitar al fet que ells mateixos puguin optar perquè els efectes de la cooficialitat arribin també a l'Administració local corresponent en les seves relacions amb els veïns del terme municipal, però mai no pot afectar el contingut i l'exercici dels drets lingüístics dels parlants, protegits internacionalment i constitucionalment, com el dret a l'ensenyament o el dret a adreçar-se i relacionar-se amb l'Administració autonòmica en la llengua que els sigui pròpia.

El principi de voluntarietat municipal es fa especialment greu pel que fa a l'ensenyament en català. Per contra, els poders públics haurien d'optar per incloure aquest ensenyament en els currículums escolars. El més lògic, en una comunitat lingüística com la Franja d'Aragó, en la qual més del noranta-cinc per cent de la població té com a primera llengua materna el català, sens perjudici de la seva tradicional marginació i minorització, és garantir el dret a l'educació i l'accés a la cultura dels parlants en la seva pròpia llengua, encara que sigui, com bé fa l'avantprojecte, sota estrictes i progressius criteris de gradualitat. L'obligatorietat de l'ensenyament del català no és només l'única manera efectiva de garantir els drets dels parlants, sinó que constitueix, finalment, la condició indispensable per a la seva transparència constitucional. Condicionar-ne l'ensenyament al citat principi de voluntarietat podria qüestionar-ne la legalitat constitucional i condemnar el futur del text legal a la hipoteca d'una possible declaració de tal vici, segons podem deduir de diverses sentències de l'alt Tribunal, com les 87/1983 i 88/1983.

Finalment, cal indicar que si l'ensenyament de la llengua pròpia va dirigit a fer efectiu el criteri de suficiència, això significa que ha de garantir que l'alumne que hagi optat, segons el sistema de voluntarietat dissenyat per l'avantprojecte, per l'aprenentatge de la llengua pròpia, ha de poder acabar els estudis sabent parlar, llegir i escriure correctament la seva llengua materna. Per això sembla convenient que aquest ensenyament s'estengui, no només al nivell primari, sinó a tot l'ensenyament no universitari com a mínim. Així mateix, el text utilitza impròpiament el concepte d'*immersió*, ja que aquest s'utilitza per parlar de l'ensenyament d'una segona llengua a alumnes que tenen una llengua materna distinta, cosa que evidentment no succeeix en el cas dels catalanoparlants de la Franja. En concret, d'una lectura succinta de l'avantprojecte sembla deduir-se que la immersió es refereix a l'ensenyament total en català, amb la contradicció, aleshores, de circumscriure'l a l'educació primària, en lloc d'estendre'l, per

imperatiu del respecte i la garantia dels drets lingüístics, a tots els nivells de l'ensenyament obligatori.

VI. L'AUTORITAT LINGÜÍSTICA. L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

La creació d'un Consell Superior de Llengües d'Aragó, en ser per descomptat una opció de política legislativa, sembla en principi una solució extremadament centralitzadora. D'una banda, perquè en ser el seu objecte el tractament de dues llengües, l'aragonès —o les parles d'aquest— i el català, s'hauria d'estructurar en dues seccions, comissions o instituts per a cadascuna d'elles. I d'una altra, perquè les seus principals s'haurien de trobar domiciliades a localitats emblemàtiques dels territoris on predomina, o es conserva, una o altra llengua. I encara més, per al cas del català, l'avantprojecte no pot oblidar que l'Institut d'Estudis Catalans té atribuïda, fins i tot per la normativa estatal, el rang i la qualitat d'autoritat lingüística sobre tots els territoris de llengua catalana. En aquest sentit, es troba a faltar un reconeixement d'aquesta situació, així com una clàusula de col·laboració entre el Consell aragonès de llengües i aquella o una altra entitat que en matèria lingüística tingui encomanades funcions similars en les comunitats on el català, o alguna de les seves variants històriques, és oficial.

Això és especialment rellevant pel que fa a la principal facultat del Consell Superior de Llengües d'Aragó, com és la d'elaborar les regles de normalització —o més pròpiament, de normativització— de les llengües pròpies i de les modalitats lingüístiques vernacles. A part de la incorrecció inherent a l'ús i abús d'aquesta distinció en l'avantprojecte, sobre la qual ja ens hem estès suficientment, considerem que el legislador aragonès pot confiar —i ho ha de fer— en el bon quefer de l'Institut en relació amb la normativa lingüística que, amb caràcter general, s'aplica al català estàndard, perquè, com és sabut, aquesta normativització és especialment respectuosa amb les varietats locals i regionals, amb les quals guarda un grau d'adequació elevat. I seria d'esperar, en conseqüència, que del marc de col·laboració establert entre el Consell aragonès i l'Institut català sorgís com a fruit una llengua catalana general, culta i comprensiva, però atenta especialment a les solucions lingüístiques —trets de pronunciació, lèxic específic, cultura verbal, especialitats gramaticals— del català d'Aragó, de les seves comarques, localitats i parlants.²³

23. Artur QUINTANA ha recopilat les especialitats del català de l'Aragó en un llibre encarregat pel Govern d'Aragó, titulat *La nostra llengua. Gramàtica de la llengua catalana*,

I pel que fa a l'aragonès i a la tasca de normativitzar i codificar-ne les regles lèxiques i gramaticals, tant de les varietats locals o dialectals, com d'una llengua aragonesa unificada, no seria fútil reflexionar sobre l'oportunitat d'imposar-hi legalment una sèrie de cauteles. La primera d'elles, dissenyar una estructura organitzativa la composició de la qual sigui, a més de participativa, summament autònoma i professionalitzada, amb absoluta llibertat de criteri i exempta, en la mesura que sigui possible, de tota representativitat política, encara que la seva direcció superior haurà d'estar tutelada per l'Administració autonòmica, a fi d'evitar fenòmens i lideratges sociolingüístics com als que hem fet una referència crítica i exhaustiva. La segona, que ha de quedar suficientment clar que el Consell Superior de Llengües d'Aragó no es troba vinculat per cap normativa lingüística que, sobre l'aragonès, hagin pogut acordar persones i entitats de caràcter privat en el passat (ens referim, per descomptat, a l'aragonès estandarditzat en certes tertúlies reivindicatives i als invents de *l'aragonès oriental* i del *baisch aragonès*). I la tercera i última, que la normalització de les parles aragoneses i, especialment, de les localitzades a la Ribagorça, el Sobrarb i el Cinca Mitjà, haurien d'adaptar les seves regles lingüístiques, en la mesura que sigui possible, a les del català normalitzat, i procurar, d'aquesta manera, un acostament futur i un desenvolupament paral·lel i replet d'intercanvis interessants.

VII. EL DOMINI LINGÜÍSTIC DEL CATALÀ D'ARAGÓ: ZONES D'UTILITZACIÓ PREDOMINANT, DE TRANSICIÓ, D'APROXIMACIÓ I DE RECEPCIÓ

L'avantprojecte inclou en un dels annexos la llista de municipis que poden ser declarats zones d'utilització predominant de la llengua o modalitat lingüística corresponent a l'àmbit del català. La distribució, amb la lògica reserva pel que fa a les denominacions en llengua catalana perquè encara no es troben sancionades, és la següent:

— Província d'Osca: Albelda, El Campell, El Torricón, Areny, Sanui-Alins, Baells-Natjá, Valldeïllou, Benavarri, Bonansa, Camporrells, Castiga-

1984. Respecte a la varietat utilitzada pels escriptors aragonesos de llengua catalana resulten definitives les consideracions realitzades per Mario SASOT ESCUER, «La creació d'un català escrit a la Franja: un llarg i difícil camí», *Revista Rolde*, núm. 85-86, 1998, i *Així s'escriu a la Franja (Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanòfon)*, 1993. També Hèctor MORET, «La llengua literària en els escriptors aragonesos d'expressió catalana», *Revista Rolde*, núm. 70, 1994.

leu, Castellonroi, Estopanyá del Castell, Fraga, Isàvena, Lasqüarri, Les Paüls, Monesma i Queixigar, Montanui, Peralta de Calassanç, Pont de Montanyana, Sant Esteve de Llitera, Sopeira, Tamarit de Llitera, Tolra, Torre la Ribera, Torrent de Cinca, Vilella de Cinca, Vencilló, Beranui, Viacamp i Llitera, i Saidí.

— Província de Saragossa: Favara, Faió, Maella, Mequinensa i Nasp.

— Província de Terol: Aiguaviva de Bergantes, Arenys de Lledó, Be-seit, Belmont de Mesquí, Calaceit, La Canyada de Beric, La Sorollera La Codonyera, Ceretes, Fórnols, La Freixneda, Fondespatla, La Ginebrosa, Lledó, Massalió, Mont-roig, Pena-roja de Tastavins, La Portellada, Ráfels, Torredarques, Torre del Comte, Torre de Vilella, Vall-de-roures, Vall del Tormo i Valljunquera.

Sense entrar en la polèmica, encara no tancada, sobre la frontera lingüística entre el català i l'aragonès,²⁴ especialment al nord de Tamarit, hi ha alguna cosa en què estan d'acord tots els filòlegs i és que existeix una zona de transició entre ambdues llengües romàniques, zona en la qual és difícil pronunciar-se amb rotunditat sobre l'adscripció de les seves parles a una o altra llengua, ja que el substrat d'aragonesismes i catalanismes, en ser sempre molt important, varia de manera substancial. Això hauria d'aconsellar cautela al legislador aragonès i evitar incloure certs municipis en un o altre domini lingüístic i configurar per a aquesta zona de transició un estatut lingüístic especial, al qual podrien adherir-se, per exemple, altres territoris compresos en la zona contigua d'aproximació de parles aragoneses en les quals també existeix un rerefons historicolingüístic important de filiació catalana.

L'annex esmentat ofereix, doncs, una llista tancada de localitats que presumptament pertanyen o bé al domini lingüístic aragonès, o bé al domini lingüístic català, sense considerar que existeixen parles i varietats de caràcter híbrid entre les parles de l'aragonès i el català occidental. Aquest és el cas, per exemple, dels municipis de Benasc, Bisaurri, Castilló de Sos,

24. Sobre aquesta polèmica podem citar els treballs més coneguts: J. SAROIHANDY, «El català del Pirineu a la ratlla d'Aragó», *I Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 1906-1908; A. GRIERA, *La frontera catalano-aragonesa. Estudi geogràfico-lingüístic*, 1914; J. COROMINES, *Els noms dels municipis de la Catalunya aragonesa*, 1959, i «El català, llengua de la Ribagorça», a *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes*; M. ALVAR, *Un problema de lenguas en contacto: la frontera catalano-aragonesa*, AFA XVIII-XIX; G. HAENSCH, *Fronteras político-administrativas y fronteras lingüísticas: el caso de la Ribagorza catalanohablante*, AFA XXX-XXXI.

Gia, Saünc, Seira i Vilanova, incloses en la llista de localitats d'utilització predominant de l'aragonès i que, no obstant això, es troben molt pròximes, en termes tant geogràfics com lingüístics, a la zona de llengua catalana. Per contra, s'inclouen com a adscrites al català altres localitats que també reuneixen les característiques d'aquesta zona de transició. Així, per exemple, els municipis de Sanui-Alins, Isàvena, Les Paüls, Peralta de Calassanç o Sant Esteve de Llitera. Potser l'exemple paradigmàtic sigui el del *patuès* o *benasquès*, en el qual es donen percentatges similars de trets lingüístics de l'aragonès i del català encara que, atès el veïnatge i la vitalitat d'aquest últim, sembla que la seva previsible evolució s'inclina a la consolidació i recepció majoritària de catalanismes.

Tampoc no s'ha previst un fet sociològic tan fonamental com són els moviments migratoris interns entre parlants de diferents llengües en contacte. Precisament, les zones on es conserven les llengües distintes del castellà són, en general i excepte honroses excepcions, àrees deprimides i despoblades, amb la qual cosa la destinació de les seves gents, a més de les comunitats veïnes, va dirigida a poblacions de major envergadura i futur més pròsper. Ens referim, en aquest cas, a localitats com les de Graus, Montsó, Binèfar, Casp i Alcanyís, que queden fora de l'àmbit del domini del català però que, per la seva proximitat i per ser receptores de població catalanoparlant, mereixen, sens dubte, un estatut lingüístic adequat per garantir els drets d'aquests ciutadans, tant pel que fa a l'ensenyament com en les seves relacions amb les administracions públiques. Alguna cosa similar caldria preveure pel que fa a les capitals de província, Osca, Terol i Saragossa, també receptores d'aquests ciutadans i centres administratius per excel·lència.

En definitiva, la delimitació de les zones de domini o influència del català d'Aragó bé podria quedar dissenyada segons l'esquema següent:

1. Zona de domini o utilització predominant del català d'Aragó: els termes municipals corresponents de les comarques de la Ribargorça, la Llitera, el Baix Cinca, el Baix Aragó de Casp, el Baix Aragó d'Alcanyís i el Matarranya, als quals s'ha fet referència més amunt.

2. Zona de transició català/aragonès: els municipis de Sanui-Alins, Benasc, Bisaurri, Castelló de Sos, Gia, Isàvena, Les Paüls, Peralta de Calassanç, Saünc, Sant Esteve de Llitera, Seira i Villanova.

3. Zona d'aproximació aragonès/català (o de transició fronterera aragonès/català): els municipis compresos entre la zona de transició i la línia delimitada pels rius Èssera i Cinca, en localitats com Camp, Graus, Montsó, Binèfar i Albalat de Cinca.

4. Zona de recepció de catalanoparlants: les tres capitals de província —Osca, Terol i Saragossa— i les localitats de certa entitat com Graus, Montsó, Binèfar, Casp i Alcanyís.

Llevat de la zona pròpiament de parla catalana, existeixen diverses alternatives. La primera d'elles, estendre —aquí sí que té cert fonament i legitimitat— el principi de voluntarietat a la possibilitat dels ajuntaments per optar per declarar l'oficialitat del català, de l'aragonès, d'ambdues llengües o exclusivament del castellà. I per a això, millor que un acord de l'òrgan municipal, considerem recórrer al principi democràtic i convocar un referèndum concret, perquè els mateixos parlants i interessats es pronunciïn sobre aquesta qüestió tan polèmica i transcendental. Una altra solució possible, que ja s'ha adoptat en alguns països europeus i, fins i tot, a Catalunya per a la Val d'Aran, és declarar certs municipis com a zona de triple oficialitat lingüística (aragonès, català i castellà).

En qualsevol cas, el procés d'implantació oficial de les llengües autòctones diferents del castellà ha de ser summament flexible i obert permanentment al desenvolupament de les llengües i a l'evolució de la societat que s'hi expressa i viu en aquestes zones. Això és, que el que avui pot catalogar-se com a adscrita a una o altra llengua, d'acord amb determinats paràmetres sempre variables, demà pot canviar de filiació, per molts altres motius, com bé podria ser, per exemple, la valoració que la mateixa comunitat lingüística efectui sobre les possibilitats futures de comunicació d'una llengua de major cultura, tradició, estètica i, per què no, utilitat social. Per graduar, no obstant això, la percepció que tots els aragonesos puguin tenir en el futur respecte a la llengua catalana com una cosa pròpia de la seva història i patrimoni cultural, com un element autoidentificatiu compartit amb altres territoris germans, així com en relació amb la seva pertinença ineludible a la comunitat lingüística de països de parla catalana, caldrà esperar encara algun temps. I tant de bo que el, de moment, frustrat avantprojecte de llei de llengües d'Aragó, o qualsevol altra norma amb rang de llei que reguli la cooficialitat del català o, almenys, el seu estatut jurídicolingüístic, convertits ja en norma eficaç, hi contribueixin definitivament.

L'estat actual dels estudis juridicopolítics i sociolingüístics sobre el català d'Aragó

- AGUILÓ, J., «Fronteres de la llengua catalana i estadística dels que parlen en català», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1906-1908.
- ALCOVER, C. i QUINTANA, A., *Plans reguladors d'ensenyament de l'aragonès i el català a l'Aragó*, Govern d'Aragó/Rolde, Saragossa, 2000.
- ALVAR, M., «Catalán y aragonés en las regiones fronterizas», *Anuario de Filología Aragonesa*, XVIII-XIX, Institución Fernando el Católico, Diputación Provincial de Saragossa, 1976.
- , «Un problema de lenguas en contacto: la frontera catalano-aragonesa», *Anuario de Filología Aragonesa*, XVIII-XIX, Institución Fernando el Católico, Diputación Provincial de Saragossa, 1976.
- ARNAL, M. L., «Conductas y actitudes lingüísticas en la Baja Ribagorza occidental (Huesca)», *Actas del II Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española*, vol. I, Sevilla, 1992.
- BADA, J. R., «El debat del català a l'Aragó». Ed. del Migdia, col. «La Gabella», Calaceit, 1990.
- BADIA, A., «Justificació històrico-lingüística del català occidental», *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes*, Barcelona, 1971.
- , *La formació de la llengua catalana*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1984.
- CLARAMUNT, T., *Contalles. Així parlem a les comarques de la Franja*, Diputació General d'Aragó, Saragossa, 1985.
- COROMINES, J., «Els noms dels municipis de la Catalunya aragonesa», *Estudis de toponímia catalana*, Barcelona, 1970.
- , «El català, llengua de la Ribagorça», *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes*, Barcelona, 1971.
- CORTS D'ARAGÓ, *Debates parlamentarios sobre la política lingüística en Aragón*, Corts d'Aragó, Saragossa, 1999.
- ESPLUGA, J. L. i CAPDEVILA, A., *Franja, frontera i llengua: conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català*. Pagès editors, Lleida, 1995.
- FERNÁNDEZ CLAVERÍA, M. E., *Apuntes a propósito del estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón: cotejo con las zonas limítrofes castellanoparlantes*, 1999.

- GARCÍA RIPOLL, M., «Conflicte lingüístic i ideològic de la Franja de Ponent», *Serra d'Or*, núm. 227, Barcelona, 1982.
- GRIERA, A., *La frontera catalano-aragonesa. Estudi geogràfic-lingüístic*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1914.
- , «La frontera del català occidental. Alguns criteris lexicogràfics que separen el català de l'aragonès i del gascó», *Butlletí de Diactologia Catalana*, VI, Barcelona, 1918-1919.
- , «El català occidental», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, VIII, Barcelona, 1920.
- HAENSCH, G., «Fronteras político-administrativas y fronteras lingüísticas: el caso de la Ribagorza catalanohablante», *Anuario de Filología Aragonesa*, XXX-XXXI, Diputació Provincial, Saragossa.
- HUGUET, A., *Bilingüisme social al Baix Cinca. Una anàlisi des de la perspectiva escolar*, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Calaceit, 1991.
- LÓPEZ GARCÍA, A., *El rumor de los desarraigados. Conflicto de lenguas en la Península ibérica*, Anagrama, Barcelona, 1985.
- LÓPEZ SUSÍN, J. I., *El régimen jurídico del multilingüismo en Aragón*, CAI/Govern d'Aragó, Saragossa, 2000.
- , «El anteproyecto de Ley de Lenguas de Aragón». *Rolde, Revista de Cultura Aragonesa*, Saragossa, 2001.
- MARTÍN ZORRAQUINO, M. A. y ENGUITA UTRILLA, J. M., *Las lenguas de Aragón*, col. «CAI» 100, Caja de Ahorros de la Inmaculada, Saragossa, 2000.
- MARTÍN ZORRAQUINO, M. A., FORT CAÑELLAS, M. R., ARNAL PURROY, M. L. i GIRALT LATORRE, J., *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*, Govern d'Aragó/Universitat de Saragossa, Saragossa, 1995.
- MARTÍNEZ FERRER, J., *Bilingüismo y enseñanza en Aragón*, Rolde de Estudios Aragoneses, Saragossa, 1995.
- MENÉNDEZ PIDAL, R., «Reseña a *La frontera catalano-aragonesa* de A. Griera», *Revista de Filología Española*, V. 1916.
- MONCLÚS, J., *La catalanitat de la Franja de Ponent: crònica de 20 anys*, Thasalia, Barcelona, 1999.
- MONCLÚS, J. i QUINTANA, A., «El català a l'Aragó», *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, València, 1989.
- MORET, H., «La llengua literaria en els escriptors aragonesos d'expressió catalana». *Rolde, Revista de Cultura Aragonesa*, núm. 70, Saragossa, 1994.
- , «La presència del català als àmbits formals de l'Aragó catalanòfon», *Rolde, Revista de Cultura Aragonesa*, núm. 69, Saragossa, 1994.
- PALLAROL, J., «El català a l'Aragó: el dret i les actituds». *Llengua i Dret*.

- Treballs de l'Àrea 5 del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1987.
- , «El règim jurídic de la llengua catalana a l'Aragó», separata *Desperta Ferro*, núm. 6, Fraga, 1989.
- , «Situació a la Franja de la llengua catalana d'Aragó», *Simposi sobre Dret Lingüístic*, Barcelona, 1989.
- , «El català a l'Aragó», *Ressò de Ponent. Revista de l'Ateneu Popular de Ponent*, núm. 85, Lleida, 1990.
- PONS, J. M., «El retrocés del català a la Franja», *Ressò de Ponent. Revista de l'Ateneu Popular de Ponent*, núm. 85, Lleida, 1990.
- QUINTANA, A., «El marc legal del català a l'Aragó», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 2, Barcelona, 1983.
- , *La nostra llengua. Gramàtica de la llengua catalana*, Diputació General d'Aragó, Saragossa, 1984.
- , «La llengua catalana a l'Aragó: balanç de la democràcia», *Revista de Catalunya*, núm. 17, Barcelona, 1988.
- , *El català a l'Aragó*, Curial, Barcelona, 1989.
- RUBIO, L., *Estudio histórico-lingüístico del antiguo condado de Ribagorza*. Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1955.
- SAROÏHANDY, J., «El català del Pirineu a la ratlla d'Aragó», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1908.
- SASOT, M., *Així s'escriu a la Franja (Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanòfon)*, Diputació General d'Aragó, Saragossa, 1993.
- , «La creació d'un català escrit a la Franja. Un llarg i difícil camí». Rolde, *Revista de Cultura Aragonesa*, núm. 85-86, Saragossa, 1998.
- SERRANO, M. D., *Crónica de las fronteras (Gentes y lugares de las fronteras catalanas)*, Planeta, Barcelona, 1980.
- SIGUÁN, M., *España plurilingüe*, Alianza, «Alianza Universidad», Madrid, 1992.
- VALLVERDÚ, J., «L'Aragó català i la seva consciència lingüística». *Serra d'Or*, Barcelona, juny de 1970.
- VILLALÓN, J., «Vivència del català en terres oficialment aragoneses», *Vida Nova*, núm. 70, Montpeller, 1979.

IX. ANNEX DOCUMENTAL: EL TEXT DE L'AVANTPROJECTE DE LLEI DE LLENGÜES D'ARAGÓ (VERSIÓ CASTELLANA)

PREÁMBULO

I.— Aragón es una Comunidad multilingüe en la que junto al castellano, lengua mayoritaria y oficial en todo su territorio, conviven otras lenguas en determinadas zonas, como son el aragonés y el catalán, con sus distintas modalidades y variantes.

Esta pluralidad lingüística constituye un rico patrimonio de la Comunidad Autónoma de Aragón, reflejo de una historia y cultura propias, patrimonio lingüístico que debe ser conocido y valorado por sus habitantes, así como protegido y fomentado por todos los poderes públicos aragoneses, mediante las medidas normativas y las acciones de gobierno más adecuadas.

II.— Las legislaciones española y aragonesa, tras la instauración del régimen democrático en nuestro país, no han sido ajenas a la realidad plurilingüe existente en España y también, a los efectos de esta Ley, en Aragón. En este sentido, el Tribunal Constitucional, en varias Sentencias, ha hecho referencia a «las líneas maestras del modelo lingüístico» diseñado por la Constitución Española de 1978.

Ya en el preámbulo, la Constitución de 1978 alude a la voluntad de la Nación española de «proteger a todos los españoles y pueblos de España en el ejercicio de los derechos humanos, sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones.»

En el Título Preliminar, dispone en el apartado primero del artículo 3 que «El castellano es la lengua española ofi-

cial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla». En el apartado segundo señala que «Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos». El apartado tercero de este artículo 3 CE establece que «La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección».

Finalmente, el artículo 148.1.17ª CE atribuye a las Comunidades Autónomas la competencia en materia de fomento de la cultura, de la investigación y, en su caso, de la enseñanza de la lengua de la Comunidad Autónoma.

Por su parte, el Estatuto de Autonomía de Aragón, tras la reforma aprobada por la Ley Orgánica 5/1996, de 30 de diciembre, establece en el artículo 7 que «Las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón gozarán de protección. Se garantizará su enseñanza y el derecho de los hablantes en la forma que establezca una ley de Cortes de Aragón para las zonas de utilización predominante de aquéllas».

También nuestro Estatuto de Autonomía, en el artículo 35.1.30ª, reconoce a la Comunidad Autónoma la competencia exclusiva en materia de cultura, con especial atención a las manifestaciones peculiares de Aragón y a sus modalidades lingüísticas, a su conservación y a la promoción de su estudio. Igualmente, debe destacarse que Aragón, desde el 1 de enero de 1999, ha asumido la competencia de desarrollo legislativo y ejecución de la enseñanza,

en toda su extensión, niveles y grados, modalidades y especialidades, de conformidad con lo previsto en el artículo 36 del Estatuto de Autonomía.

En aplicación de lo dispuesto en la norma institucional básica de la Comunidad Autónoma, la Ley 3/1999, de 10 de marzo, de Patrimonio Cultural Aragonés, afirma en el artículo 4 que «El aragonés y el catalán, lenguas minoritarias de Aragón, en cuyo ámbito están comprendidas las diversas modalidades lingüísticas, son una riqueza cultural propia y serán especialmente protegidas por la Administración».

Asimismo, la Disposición Final Segunda de la Ley del Patrimonio Cultural Aragonés se remite a una ley de lenguas de Aragón que habrá de proporcionar «el marco jurídico para regular la cooficialidad del aragonés y del catalán, lenguas minoritarias de Aragón, así como de los derechos de las respectivas comunidades lingüísticas, tanto en lo referente a la enseñanza de y en la lengua propia, como a la plena normalización del uso de estas dos lenguas en sus respectivos territorios».

III.— Las Cortes de Aragón, sensibles a la difícil situación que atraviesan dos de nuestras lenguas propias (aragonés y catalán), y sus diversas modalidades lingüísticas, aprobaron por unanimidad, en sesión plenaria celebrada el 20 de junio de 1996, la constitución de una Comisión Especial sobre la Política Lingüística en Aragón, con el objetivo de emitir un dictamen sobre el estado de la cuestión, que supusiera el punto de partida para la adopción de las medidas necesarias de normalización del uso (reconocimiento legal, cooficialidad, protección, promoción y ense-

ñanza), en cada caso, de las lenguas minoritarias de Aragón.

El dictamen de la Comisión Especial de las Cortes sobre la Política Lingüística en Aragón fue aprobado por mayoría absoluta, sin ningún voto en contra, el día 7 de abril de 1997, siendo publicado en el *Boletín Oficial de las Cortes de Aragón* núm. 105, de 21 de abril de 1997.

Las conclusiones de la Comisión Especial plantean, entre otras cuestiones, el reconocimiento legal del aragonés y del catalán como lenguas propias de Aragón; el respeto a las modalidades o variantes locales de ambas lenguas; su enseñanza; la reglamentación de la toponimia tradicional, con un plan de señalizaciones; el apoyo a publicaciones, manifestaciones y medios de comunicación en las lenguas minoritarias; y la creación de un órgano administrativo encargado de la normalización lingüística.

IV.— La presente Ley, partiendo del reconocimiento de la realidad plurilingüe de nuestra Comunidad Autónoma, quiere transformar en norma jurídica vinculante las conclusiones de la Comisión Especial de las Cortes sobre la Política Lingüística en Aragón, de conformidad con lo dispuesto en la Constitución de 1978 y en el Estatuto de Autonomía.

Así, el Capítulo I de la Ley proclama la cooficialidad del aragonés y del catalán en determinadas zonas del territorio de la Comunidad Autónoma, que aparecen especificadas en el Capítulo II y en anexos al texto legal, con una mención expresa a las modalidades o variantes lingüísticas locales.

El Capítulo III crea y regula el Con-

sejo Superior de las Lenguas de Aragón, concebido como un órgano esencial en el delicado proceso de normalización lingüística que debe iniciarse con la aprobación de esta Ley. La composición de este Consejo Superior, que deberá estar integrado por expertos en esta materia, con una acreditada competencia científica, será una garantía de su objetividad, independencia y eficacia.

El Capítulo IV profundiza en la caracterización de las lenguas de Aragón como integrantes del Patrimonio Cultural Aragonés, estableciendo distintas medidas de conservación, protección y promoción del Patrimonio Lingüístico Aragonés.

Tanto en este como en los Capítulos siguientes, en la búsqueda de patrones para la construcción del sistema legal, se ha encontrado un buen conjunto de elementos en la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias, promovida por el Consejo de Europa, de fecha 5 de noviembre de 1992. Si bien el Estado español no ha ratificado aún dicho tratado internacional, la Carta Europea contiene técnicas variadas que, dentro de las competencias de la Comunidad Autónoma de Aragón, ha parecido conveniente utilizar. No en vano, tales técnicas marcan la línea de progreso de todos los países europeos en materia de política lingüística.

La enseñanza de las lenguas propias, regulada en el Capítulo V de la Ley, está presidida por el principio de voluntariedad, si bien la Ley asegura la efectiva posibilidad del aprendizaje de las diversas lenguas y modalidades lingüísticas por los habitantes de las zonas de cooficialidad, mediante la garantía del establecimiento de las correspon-

dientes enseñanzas lingüísticas en los distintos niveles del sistema educativo aragonés.

El Capítulo VI contiene varias normas relativas al uso normal y oficial de las lenguas propias de Aragón atendiendo a elementos variados, desde el procedimiento administrativo a los servicios públicos y sociales, pasando por la adecuada preparación lingüística de los empleados públicos. En este Capítulo se hace referencia también a las publicaciones oficiales, la toponimia y la antroponimia.

La Ley se completa con cuatro Disposiciones Transitorias, que establecen diversos plazos para la efectiva aplicación del contenido de la misma; una Disposición Derogatoria y dos Finales.

Coincidiendo en el 2001 con el Año Europeo de las Lenguas, esta Ley de Lenguas de Aragón constituye un variado conjunto de normas de protección y promoción de las lenguas propias de Aragón, que la Comunidad Autónoma quiere y puede establecer en uso de sus competencias constitucionales.

CAPÍTULO I DISPOSICIONES GENERALES

Artículo 1.— Objeto.

1. La presente Ley tiene por objeto la protección del patrimonio lingüístico aragonés y la regulación del uso normal y oficial del aragonés y del catalán, lenguas minoritarias de Aragón, en los distintos ámbitos de la convivencia social, así como en la enseñanza.

2. Son objetivos esenciales de la misma:

a) Hacer efectivo el derecho de los ciudadanos a conocer y usar las lenguas propias de Aragón.

b) Fomentar la recuperación y desarrollo de las lenguas propias de Aragón, impulsando las medidas precisas para ello.

c) Garantizar la enseñanza del aragonés y del catalán, con arreglo a los principios de voluntariedad, gradualidad y respeto.

d) Delimitar los municipios en que el aragonés y el catalán son lengua propia.

3. Las modalidades o variantes locales del aragonés y del catalán serán objeto de especial respeto y protección.

Artículo 2.— Lenguas oficiales.

1. El castellano es la lengua oficial en todo el territorio de la Comunidad Autónoma de Aragón.

2. El aragonés y el catalán son lenguas oficiales en los respectivos territorios donde son predominantes, junto con el castellano.

Artículo 3.— Fomento del aragonés y del catalán.

1. Los poderes públicos aragoneses garantizarán el uso normal y oficial, la enseñanza y el conocimiento del aragonés y del catalán, especialmente en los respectivos territorios donde son predominantes.

2. Asimismo, adoptarán cuantas medidas sean precisas para impedir la dis-

criminación de ciudadanos o actividades por el hecho de emplear cualesquiera de las lenguas oficiales.

Artículo 4.— Tutela por los Tribunales.

Los ciudadanos podrán dirigirse a los Jueces y Tribunales, de acuerdo con la legislación vigente, para ser amparados en el ejercicio de sus derechos lingüísticos reconocidos por esta Ley.

CAPÍTULO II

ZONAS DE UTILIZACIÓN PREDOMINANTE DE LAS LENGUAS PROPIAS

Artículo 5.— Zonas de cooficialidad.

A los efectos de esta Ley, la Comunidad Autónoma de Aragón tiene:

a) Una zona de cooficialidad del aragonés, que incluye los municipios relacionados en el anexo I de la Ley.

b) Una zona de cooficialidad del catalán, que incluye los municipios relacionados en el anexo II de la Ley.

c) Una zona de oficialidad exclusiva del castellano, integrada por los restantes municipios.

Artículo 6.— Modalidades o variantes locales.

1. No obstante lo dispuesto en el artículo anterior, los municipios relacionados en los anexos I y II de esta Ley podrán declarar su término municipal como zona de utilización predominante de la lengua o modalidad lingüística vernácula.

2. Corresponde a los Ayuntamientos, mediante acuerdo adoptado con el voto favorable de la mayoría absoluta del número legal de miembros de la corporación, ejercer dicha opción, expresando igualmente la denominación de la modalidad lingüística vernácula.

CAPÍTULO III

CONSEJO SUPERIOR DE LAS LENGUAS DE ARAGÓN

Sección 1ª. Disposiciones generales

Artículo 7.— Constitución.

Se constituye el Consejo Superior de las Lenguas de Aragón, como órgano colegiado adscrito al Departamento competente en materia de patrimonio cultural, que ejerce sus funciones con autonomía orgánica y funcional, con el fin de garantizar su objetividad e independencia.

Artículo 8.— Estatutos.

1. Los Estatutos detallarán la organización, competencias, procedimiento y funcionamiento del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón.

2. Corresponde al Consejo Superior la elaboración de los Estatutos y su aprobación al Gobierno de Aragón, que podrá introducir los cambios que estime pertinentes.

Sección 2ª. Miembros del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón

Artículo 9.— Composición.

El Consejo Superior de las Lenguas de Aragón estará formado por nueve miembros, que deberán ser expertos en las lenguas o modalidades lingüísticas propias de Aragón con una acreditada competencia científica o destacadas personalidades de las letras o de la enseñanza en materia lingüística o relevantes personalidades de la cultura aragonesa.

Artículo 10.— Nombramiento.

Los miembros del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón serán nombrados por el Presidente de la Comunidad Autónoma de Aragón, previa elección por el Consejo Superior, en la forma dispuesta en sus Estatutos.

Artículo 11.— Incompatibilidades.

La condición de miembro del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón es incompatible con la de parlamentario, miembro del ejecutivo o alto cargo del Estado o de las Comunidades Autónomas, así como con la de concejal.

Artículo 12.— Cese.

Los miembros del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón son inamovibles y únicamente cesarán en su condición por defunción, renuncia expresa, inhabilitación declarada por resolución

judicial firme, incompatibilidad o incapacidad manifiesta para el ejercicio del cargo apreciada por dos terceras partes del Consejo Superior.

Sección 3ª. Funciones

Artículo 13.— Normalización lingüística.

1. Corresponde al Consejo Superior de las Lenguas de Aragón determinar y elaborar, en su caso, las reglas de normalización definitiva del aragonés y del catalán de Aragón, así como de las modalidades lingüísticas vernáculas.

2. El Consejo Superior cuidará de mantener y desarrollar en aragonés y en catalán una adecuada terminología administrativa, económica, comercial, social, tecnológica y jurídica.

Artículo 14.— Efectos de la normalización.

1. Cuando deban utilizar la lengua o modalidad lingüística propia de Aragón, de conformidad con lo establecido en esta Ley, los poderes públicos emplearán la respectiva versión normalizada, según corresponda en las distintas zonas declaradas conforme a lo regulado en el Capítulo II de la misma Ley.

2. No obstante lo anterior, los Ayuntamientos que hayan ejercitado la opción a que se refiere el artículo 6 de esta Ley, podrán utilizar la modalidad lingüística vernácula en el ámbito municipal, de conformidad con lo establecido en el Capítulo VI de la presente Ley.

CAPÍTULO IV

PATRIMONIO LINGÜÍSTICO ARAGONÉS

Sección 1ª. Disposiciones comunes

Artículo 15.— Definición.

Forman parte del Patrimonio Lingüístico Aragonés todos los bienes materiales e inmateriales y las actividades y equipamiento relacionados con la historia y la cultura de las lenguas oficiales y de las modalidades lingüísticas propias en Aragón, que presenten interés lingüístico.

Artículo 16.— Alcance.

Se adoptarán medidas para garantizar la conservación de los bienes del Patrimonio Lingüístico Aragonés en cualesquiera de las lenguas y modalidades lingüísticas que lo integran y, especialmente, para promocionar las actividades y equipamientos culturales relacionados con el Patrimonio Lingüístico en las lenguas y modalidades lingüísticas propias.

Artículo 17.— Ámbito.

Los elementos integrantes del Patrimonio Lingüístico Aragonés pueden estar situados en las zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, en el resto del territorio de la Comunidad Autónoma e incluso, tratándose de bienes inmateriales y actividades, fuera de aquél.

Artículo 18.— Atribuciones.

Corresponde al Departamento competente en materia de patrimonio cultural garantizar la protección del Patrimonio Lingüístico Aragonés y coordinar las acciones de las corporaciones locales en esta materia.

Sección 2ª. Conservación

Artículo 19.— Bienes materiales.

Los documentos, impresos, publicaciones y demás bienes materiales integrantes del Patrimonio Lingüístico Aragonés serán protegidos de conformidad con lo establecido en las Leyes de Archivos, Bibliotecas y Museos de Aragón o, en su caso, por la Ley del Patrimonio Cultural Aragonés.

Artículo 20.— Bienes inmateriales.

Los usos, costumbres, creaciones, comportamientos y demás bienes inmateriales integrantes del Patrimonio Lingüístico Aragonés serán salvaguardados mediante la investigación, la documentación científica y la recogida exhaustiva de los mismos en soportes materiales que garanticen su transmisión a las generaciones futuras.

Sección 3ª. Promoción de las lenguas propias.

Artículo 21.— Zonas de cooficialidad.

En materia de actividades y equipamientos culturales, particularmente de

bibliotecas, videotecas, centros culturales, museos, archivos, academias, teatros, cines, así como con respecto a las obras literarias y de producción cinematográfica, de expresión cultural popular, festivales e industria cultural, en especial mediante la utilización de las nuevas tecnologías, corresponde a las Administraciones públicas aragonesas, en las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias:

a) Fomentar la expresión y las iniciativas en las lenguas y modalidades lingüísticas propias y favorecer los diferentes medios de acceso a las obras producidas en estas lenguas.

b) Favorecer los diferentes medios de acceso en castellano a las obras producidas en las lenguas y modalidades lingüísticas propias y favorecer los diferentes medios de acceso a las obras producidas en estas lenguas.

c) Favorecer el acceso en las lenguas y modalidades lingüísticas propias a las obras producidas en otras lenguas, apoyando y desarrollando las actividades de traducción, doblaje, post-sincronización y subtítulo.

d) Procurar que las entidades encargadas de llevar a cabo o de fomentar actividades culturales incluyan en una medida apropiada el conocimiento y la práctica de las lenguas y modalidades lingüísticas propias y de sus respectivas culturas en las operaciones que lleven a cabo o a las que proporcionen ayuda.

e) Favorecer la disposición, por las entidades encargadas de llevar a cabo o de fomentar actividades culturales, de personal que domine las lenguas y modalidades lingüísticas propias, además del castellano.

f) Favorecer la participación directa, en lo relativo a los equipamientos y los programas de actividades culturales, de representantes de los hablantes de las lenguas y modalidades lingüísticas propias.

g) Fomentar la creación de entidades encargadas de recoger, recibir en depósito y exponer o publicar las obras producidas en las lenguas y modalidades lingüísticas propias.

Artículo 22.— Zonas de utilización no predominante.

En el resto del territorio de la Comunidad Autónoma, fuera de las zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, las Administraciones públicas aragonesas, si el número de interesados lo justifica, fomentarán actividades o equipamientos culturales apropiados, conforme a lo establecido en el artículo anterior.

CAPÍTULO V

ENSEÑANZA DE LAS LENGUAS PROPIAS

Artículo 23.— Voluntariedad.

La recepción de las enseñanzas de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, o en estas mismas como vehículo para la enseñanza, es siempre voluntaria por parte de los interesados o de los respectivos padres o tutores durante su minoría de edad.

Artículo 24.— Inmersión.

En las respectivas zonas de cooficia-

lidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, para los alumnos cuyos padres o tutores lo deseen, siempre que su número total se considere suficiente, se procurará que una parte sustancial de la educación preescolar y primaria se imparta en la lengua o modalidad lingüística propia que corresponda.

Artículo 25.— Enseñanza.

En las respectivas zonas de cooficialidad, se garantizará la enseñanza de la lengua o modalidad lingüística propias que corresponda, dentro del horario escolar, durante la educación preescolar, primaria, secundaria y formación profesional.

Artículo 26.— Educación Especial.

En los centros de educación especial para alumnos con deficiencias en el aprendizaje se procurará emplear como lengua instrumental aquella que, teniendo en cuenta las circunstancias familiares y sociales de cada alumno, mejor contribuya a su desarrollo.

Artículo 27.— Educación permanente de adultos.

En las respectivas zonas de cooficialidad, se garantizará la enseñanza de la lengua o modalidad lingüística propia que corresponda, y asimismo la impartición en la misma de una parte significativa de los cursos de educación permanente de adultos.

Se adoptarán las medidas necesarias para la incorporación efectiva de los estudios filológicos de las lenguas y modalidades lingüísticas propias como disciplinas universitarias.

Artículo 29.— Profesorado.

1. Se garantizará la adecuada formación y capacitación del profesorado necesario para la enseñanza de las lenguas y modalidades lingüísticas propias.

2. Para contribuir a la formación lingüística en las lenguas y modalidades lingüísticas propias del profesorado, elaborar proyectos y materiales educativos en las mismas y otras funciones pedagógicas en relación con ellas, el Gobierno de Aragón creará sendos órganos administrativos, con sede en las zonas de cooficialidad del aragonés y del catalán respectivamente.

Artículo 30.— Zonas de utilización no predominante.

Fuera de las zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, el Gobierno de Aragón podrá fomentar e incluso llevar a cabo la enseñanza del aragonés y del catalán normalizados, siempre que el número de los interesados lo justifique.

Artículo 31.— Procedimiento administrativo en las zonas de cooficialidad.

1. La lengua de los procedimientos tramitados por la Administración de la Comunidad Autónoma y las entidades locales en las zonas de cooficialidad será tanto el castellano como las lenguas cooficiales normalizadas.

2. Los Ayuntamientos a que se refiere el artículo 6 de esta Ley podrán utilizar como lengua de los procedimientos tramitados en su ámbito municipal el castellano y la respectiva modalidad lingüística propia.

3. En aplicación de lo indicado en los apartados anteriores, los interesados que se dirijan a los órganos de la Administración de la Comunidad Autónoma o a las entidades locales con sede en zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, podrán utilizar tanto el castellano como la respectiva lengua o modalidad lingüística propia.

4. En el caso indicado en el párrafo precedente, el procedimiento se tramitará en la lengua elegida por el interesado. Si concurrieran varios interesados en el procedimiento, y existiera discrepancia en cuanto a la lengua, el procedimiento se tramitará en castellano, si bien los documentos o testimonios que requieran los interesados se expedirán en la lengua elegida por ellos mismos.

5. La Administración pública instructora deberá traducir al castellano los documentos, expedientes o partes de los mismos que deberán surtir efecto fuera de las respectivas zonas de co-

oficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias y los documentos dirigidos a los interesados que así lo soliciten expresamente. Si debieran surtir efectos en el territorio de una Comunidad Autónoma donde sea cooficial el catalán, no será precisa la traducción de los redactados en esa misma lengua.

Artículo 32.— Procedimiento administrativo en las zonas de utilización no dominante.

Fuera de las zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, los interesados podrán dirigirse a la Administración de la Comunidad Autónoma en cualquiera de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, si bien el procedimiento administrativo que se siga se tramitará únicamente en castellano.

Artículo 33.— Publicaciones oficiales.

1. Las disposiciones, resoluciones y acuerdos de los órganos institucionales de la Comunidad Autónoma, así como las leyes de las Cortes de Aragón, podrán publicarse en las lenguas propias normalizadas, mediante edición separada del «Boletín Oficial de Aragón». El acuerdo de publicación será adoptado por el órgano o institución que autorice u ordene la publicación.

2. Las Cortes de Aragón y las Diputaciones Provinciales actuarán de igual manera con relación a sus respectivas publicaciones oficiales.

Artículo 34.— Las Cortes de Aragón.

1. Las Cortes de Aragón, representantes del pueblo aragonés y de su realidad plurilingüe, podrán usar las lenguas propias normalizadas de Aragón en su actuación interna y externa.

2. Los ciudadanos podrán dirigirse a las Cortes de Aragón en cualesquiera de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón.

Artículo 35.— El Justicia de Aragón.

1. El Justicia de Aragón, en el ejercicio de sus competencias, velará por la protección de los derechos lingüísticos reconocidos en esta Ley y el cumplimiento de sus disposiciones por los poderes públicos.

2. El Justicia de Aragón podrá emitir escritos, informes y cualesquiera documentos en las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón.

3. Los ciudadanos podrán dirigirse al Justicia de Aragón en cualesquiera de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón.

Artículo 36.— Corporaciones Locales.

1. En las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, los debates de las corporaciones locales se podrán realizar en la lengua propia, sin perjuicio de la utilización también del castellano.

2. Las actas, acuerdos y otros documentos oficiales de las Corporaciones Locales incluidas en las respectivas zonas de cooficialidad podrán redactarse en castellano, en la lengua propia

cooficial, o en ambas conjuntamente.

3. Los Ayuntamientos que hayan ejercitado la opción prevista en el artículo 6 de esta Ley, podrán redactar las actas, acuerdos y otros documentos oficiales de carácter municipal en castellano, en la respectiva modalidad lingüística propia, o en ambas conjuntamente.

Artículo 37.— Toponimia.

1. En las zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, la denominación oficial de los topónimos será bilingüe, en la respectiva lengua propia y en castellano.

2. Corresponde al Departamento competente en materia de patrimonio cultural, oído el Consejo Superior de las Lenguas de Aragón, determinar los topónimos de la Comunidad Autónoma, así como los nombres oficiales de los territorios, los núcleos de población y las vías interurbanas.

3. Corresponde a los Ayuntamientos fijar el nombre de las vías urbanas.

Artículo 38.— Antroponimia.

1. Se reconoce el derecho al uso de la forma normativamente correcta en aragonés y en catalán de los nombres y apellidos de los aragoneses.

2. Las personas interesadas pueden obtener la constancia de la forma normativamente correcta en aragonés y en catalán de sus nombres y apellidos en el Registro Civil, por simple manifestación a la persona encargada, con aportación de los documentos que acrediten su corrección lingüística.

3. Corresponde al Consejo Superior de las Lenguas de Aragón fijar la forma normativamente correcta de los nombres y apellidos en aragonés y en catalán, y al Departamento del Gobierno de Aragón competente en materia de patrimonio cultural la expedición de los documentos acreditativos de la corrección lingüística.

Artículo 39.— Empleo público.

En relación con los funcionarios y demás empleados públicos de la Comunidad Autónoma y de las corporaciones locales, especialmente en las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias:

a) Se fomentará la enseñanza de tales lenguas propias.

b) Se valorará el conocimiento de las lenguas propias en las correspondientes convocatorias de acceso.

c) Se podrán señalar plazas para las que sea preceptivo el conocimiento de las lenguas propias.

Artículo 40.— Servicios públicos y sociales.

1. En los servicios públicos prestados directa o indirectamente en las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, la Administración titular del servicio garantizará el empleo de la correspondiente lengua propia en la prestación de dicho servicio, a elección del usuario.

2. En los servicios sociales de títu-

laridad privada, como hospitales, hogares y residencias de la tercera edad, situados en las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, los poderes públicos fomentarán el empleo de la correspondiente lengua propia en la prestación del servicio, a elección del usuario.

Artículo 41.— Medios de comunicación.

En las respectivas zonas de cooficialidad de las lenguas y modalidades lingüísticas propias, corresponde al Departamento competente en materia de patrimonio cultural adoptar las medidas adecuadas para fomentar la producción y programación de emisiones de radio y televisión y la publicación de artículos de prensa en la correspondiente lengua propia.

Disposición transitoria primera.— Elección y renovación de los miembros del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón.

1. Los nueve miembros iniciales del Consejo Superior de las Lenguas de Aragón serán designados por un período de quince años, pudiendo ser reelegidos. Tres serán propuestos por las Cortes de Aragón, mediante mayoría de dos tercios; tres por el Departamento del Gobierno de Aragón competente en materia de patrimonio cultural; y los otros tres por la Universidad de Zaragoza.

2. Cada cinco años a partir de la anterior designación, el Consejo Superior procederá a la renovación de un tercio de sus miembros, hasta que to-

dos ellos lo sean por elección del propio Consejo Superior.

3. Las vacantes producidas en este período transitorio serán cubiertas por el Consejo Superior, conforme se produjeran, computándose en el tercio correspondiente a la siguiente renovación. Se determinarán por sorteo los miembros que hubieran de completar la parte que renovar.

Disposición transitoria segunda.— Normalización lingüística.

En el plazo de un año, a partir de la entrada en vigor de la presente Ley, el Consejo Superior de las Lenguas de Aragón determinará y elaborará, en su caso, las reglas de normalización del aragonés y del catalán, así como de las modalidades lingüísticas vernáculas.

Disposición transitoria tercera.— Gradualidad en la aplicación de la Ley.

1. El uso del aragonés y del catalán, así como de las modalidades lingüísticas vernáculas, por lo que respecta a la Administración de la Comunidad Autónoma de Aragón, Administración Local, y entidades e instituciones dependientes de ellas, en los términos previstos en la presente Ley, deberá realizarse en el plazo máximo de tres años.

2. La enseñanza del aragonés y del catalán, así como de las modalidades lingüísticas vernáculas, en los términos previstos en la presente Ley, deberá estar implantada en el plazo máximo de tres años.

Disposición transitoria cuarta.— Opción por modalidades o variantes locales.

La declaración por los respectivos Ayuntamientos de su término municipal como zona de utilización predominante de la lengua o modalidad lingüística vernácula, prevista en el artículo 6 de la Ley, deberá realizarse en el plazo máximo de un año a partir de la entrada en vigor de la misma.

Disposición derogatoria única.

Queda expresamente derogada la disposición final segunda de la Ley 3/1999, de 10 de marzo, del Patrimonio Cultural Aragonés.

Disposición final primera.— Habilitación al Gobierno de Aragón.

Se faculta al Gobierno de Aragón para dictar cuantas disposiciones sean precisas para el desarrollo y la aplicación de la presente Ley.

Disposición final segunda.— Entrada en vigor.

Esta Ley entrará en vigor a los tres meses de su publicación en el *Boletín Oficial de Aragón*.

ANEXO I

Lista de municipios que pueden ser declarados zonas de utilización predominante de su respectiva lengua o modalidad lingüística propia o zonas de

utilización predominante del aragonés normalizado.

Provincia de Huesca: Abiego, Abizanda, Adahuesca, Agüero, Aínsa-Sobrarbe, Aísa, Albero Alto, Albero Bajo, Alberuela de Tubo, Alcalá del Obispo, Alerre, Almudévar de Cinca, Almunia de San Juan, Alquézar, Angüés, Ansó, Antillón, Aragüés del Puerto, Argavieso, Arguis, Ayerbe, Azara, Azlor, Bailo, Banastás, Barbastro, Barbués, Barbuñales, Bárcabo, Benasque, Berbegal, Bierge, Biescas, Bisaurri, Biscarrués, Blecua-Torres, Boltaña, Borau, Broto, Caldearenas, Campo, Canal de Berdún, Canfranc, Capella, Casbas de Huesca, Castejón de Sos, Castejón del Puente, Castiello de Jaca, Castillazuelo, Colungo, Chía, Chimillas, Estada, Estadilla, Fago, Fanlo, Fiscal, Fonz, Foradada de Toscar, La Fueva, Gistaín, El Grado, Graus, Hoz de Jaca, Hoz y Costeán, Huerto, Huesca, Ibieca, Igríes, Ilche, Jaca, Jasa, La Sotonera, Labuerda, Laluenga, La Perdiguera, Lascellas-Ponzano, Laspunña, Loarre, Loporzano, Loscorrales, Lupiñén-Ortilla, Monflorite-Lascasas, Monzón, Naval, Novalles, Nueno, Olvena, Palo, Panticosa, Peñas de Riglos, Peraltilla, Perarrúa, Pertusa, Piracés, Plan, Pozán de Vero, La Puebla de Castro, Puente la Reina, Puértolas, El Pueyo de Araguás, Quicena, Robres, Sabiñánigo, Sahún, Salas Altas, Salas Bajas, Salillas, Sallent de Gállego, San Juan de Plan, Sangarrén, Santa Cilia, Santa Cruz de la Serós, Santa Liestra, San Quílez, Santa María de Dulcis, Secastilla, Seira, Senés de Alcubierre, Sesa, Sesué, Siétamo, Tardienta, Tella-Sin, Tierz, Torla, Torralba de Aragón, Torres de Alcanadre, Torres de Barbués, Valle de Bardají, Valle de Hecho, Valle de Lierp, Vicién, Villanova, Villanúa, Yebra de Basa, y Yésero.

Provincia de Zaragoza: Ardisa, Ba-güés, Biel-Fuencalderas, El Frago, Longás, Mianos, Murillo de Gállego, y Santa Eulalia de Gállego.

ANEXO II

Lista de municipios que pueden ser declarados zonas de utilización predominante de su respectiva lengua o modalidad lingüística propia o zonas de utilización predominante del catalán normalizado.

Provincia de Huesca: Albelda, Alcampell, Altorricon, Arén, Azanuy-Alins, Baells, Baldellou, Benabarre, Bonansa, Camporrells, Castigaleu, Castillonroy, Estopián del Castillo, Fraga, Isábena, Lascuarre, Laspaúles, Mones-

ma y Cajigar, Montanuy, Peralta de Calasanz, Puente de Montañana, San Esteban de Litera, Sopeira, Tamarite de Litera, Tolva, Torre la Ribera, Torrente de Cinca, Vella de Cinca, Vencillón, Veracruz, Viacamp y Litera, y Zaidín.

Provincia de Teruel: Aguaviva de Bergantes, Arens de Lledó, Beceite, Belmonte de San José, Calaceite, La Cañada de Verich, Cerollera, La Codoñera, Cretas, Fórnoles, La Fresneda, Fuentespalda, La Ginebrosa, Lledó, Mazaleón, Monroyo, Peñarroya de Tastavins, La Portellada, Ráfales, Torres de Arcas, Torre del Compte, Torrevelilla, Valderrobres, Valdetormo, y Valjunquera.

Provincia de Zaragoza: Fabara, Fayón, Maella, Mequinenza, y Nonaspe.

—abstract / extracto—

CATALAN IN THE DRAFT BILL OF THE ARAGONESE LAW ON LANGUAGES OF 2001. THE LONG ROAD TO COOFFICIAL STATUS FOR CATALAN IN ARAGON

Xavier SEBASTIÀ

The Aragonese Statute of Autonomy does not recognize multilingualism. In 1996 an amendment introduced an imprecise form of protection for Catalan and Aragonese, but did not mention official status. This situation changed radically in 1997 with the Report by the Special Commission on Language Policy. This document laid the foundations for the draft bill on the languages of Aragon, on which a consensus was

EL CATALÁN EN EL ANTEPROYECTO DE LEY DE LENGUAS DE ARAGÓN DEL AÑO 2001. UN LARGO CAMINO HACIA LA COOFFICIALIDAD DE LA LENGUA CATALANA EN ARAGÓN

Xavier SEBASTIÀ

El estatuto de Aragón reconoce el multilingüismo. En 1996 una modificación introdujo una vaga protección del catalán y del aragonés, pero no menciona su oficialidad. Esta situación cambia radicalmente en 1997 con el Dictamen de la Comisión Especial de Política Lingüística. A partir de este documento se inicia el anteproyecto de ley de las lenguas de Aragón, consensuado en

reached in 1998 and which declares Catalan and Aragonese to be official languages. However, subsequent alterations by the Aragonese Minister of Culture have signified a clear step backwards (the final text of the draft bill is reproduced at the end of the article).

The reasons given for the possible unconstitutional nature of co-official status for these languages rest on the lack of a legal framework, as the Statute does not consider them to be official, yet the Spanish Constitution regards the autochthonous languages of the autonomous communities as official. The draft bill encompasses the principle of municipal voluntarism: each town council decides which language should be co-official and what name it should be given. This may hinder the introduction of education in Catalan. There are also plans to set up a Higher Council for Languages of Aragon, although in the case of Catalan it would be preferable to recognize the Institute of Catalan Studies as the highest authority.

The draft bill provides a list of municipalities in which Catalan and Aragonese are subject to protection, without taking into consideration either transitional zones or population movement to other areas where the rights of Catalan and Aragonese speakers should also be safeguarded. The possibility of referendums on linguistic ascription and situations of trilingualism should not be discarded. Moreover, the perception of Catalan and Aragonese as part of the cultural and historical heritage of Aragon should be encouraged in all situations.

1998, que declara la oficialidad del catalán y del aragonés. Sin embargo, las posteriores rectificaciones del consejo de Cultura de Aragón suponen un claro retroceso (el texto final del anteproyecto se incluye al final del artículo).

Las razones esgrimidas por la posible inconstitucionalidad de la cooficialidad se basan en la ausencia de un marco legal porque el Estatuto no considera oficiales las lenguas de Aragón.. En cambio, la Constitución española habla de las lenguas propias de las autonomías como oficiales. El anteproyecto contempla la voluntariedad municipal de modo que cada ayuntamiento decide la lengua que debe ser cooficial y el nombre que debe llevar. Eso puede dificultar la implantación de la enseñanza en catalán. También se contempla la creación de un Consejo Superior de Lenguas de Aragón, pero para el catalán convendría reconocer la máxima autoridad del Instituto de Estudios Catalanes.

El anteproyecto da una lista de municipios donde el catalán y el aragonés pueden ser objeto de protección, sin pensar en las zonas de transición ni en los procesos migratorios hacia otras localidades que también deberían poder garantizar los derechos lingüísticos de los hablantes de catalán y aragonés. No deberían descartarse referendums para la adscripción lingüística ni situaciones de trilingüismo. Y en todas las situaciones sería necesario fomentar la percepción del catalán y del aragonés como patrimonio cultural e histórico de Aragón.